Liikenne- ja viestintävirasto
Transport- och kommunikationsverket

LAUSUNTO

Eduskunnan liikennejaosto
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Päiväys/Datum
21.10.2020

Dnro/Dnr
TRAFICOM/457751/03.03.01/2020
Viite/Referens
Asiantuntijapyyntönne 14.10.2020

Liikenne- ja viestintäviraston lausunto hallituksen esityksestä HE 146/2020 vp eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Eduskunnan liikennejaosto on kutsunut Liikenne- ja viestintäviraston asiantuntijan etäkuulemiseen ja pyytänyt asiantuntijalausuntoa kävelyn ja pyöräilyn edistämishankkeen etenemiseen liittyen (miten edennyt ja miten jatkuu ensi vuonna, resurssien tarve ja riittävyys).

Valtioneuvosto hyväksyi keväällä 2018 (22.3.) kävelyn ja pyöräilyn edistämistä koskevan periaatepäätöksen. Periaatepäätös kävelystä ja pyöräilystä on Suomen historian ensimmäinen, ja sellaisenaan merkittävä etappi kävelyn ja pyöräilyn edistämistyössä. Periaatepäätöksen lisäksi liikenne- ja viestintäministeriössä valmistui keväällä 2018 Kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelma, mikä laadittiin laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Ohjelmassa esitetty yhteensä 31 toimenpidettä jakautuen 10 eri teemaan. Toimenpiteet ovat poikkihallinnollisia ja useiden eri toimijoiden vastuulla.

Edistämisohjelmassa Liikenne- ja viestintäviraston toteutusvastuulla on mm. valtionavustusten jakaminen kävelyn ja pyöräilyn edistämisen hankkeisiin, edistämisohjelman toimeenpanon ja seurannan rinnalla. Väylävirasto osallistuu edistämisohjelman seurannan lisäksi edistämisohjelman toimeenpanoon etenkin valtion verkon toimenpiteiden osalta.

Kävelyn ja pyöräliikenteen edistämisen määräraha on ollut vuonna 2020 yhteensä 42,9 miljoonaa euroa. Tästä summasta kuntien avustusten osuus on 32,9 miljoonaa euroa ja valtion väyläverkon toimenpiteiden osuus 10 miljoonaa euroa. Tässä lausunnossa keskitytään liikenne- ja viestintäviraston vastuulla olevaan osuuteen eli momentin 31.10.31 eräät avustukset 32,9 miljoonaan euroon, jonka käyttö on tarkoitettu valtionavustusten maksamiseen kunnille kävelyä ja pyöräilyä edistäviin infrahankkeisiin ja muihin kävelyn ja pyöräilyn olosuhteita parantaviin hankkeisiin sekä joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä parantaviin infrahankkeisiin.

Marinin hallitusohjelmassa todetaan, että valtioneuvoston vuonna 2018 hyväksymän kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelman tavoitteena on kasvattaa jalankulun ja pyöräilyn määrää vuoteen 2030 mennessä 30 prosentilla verrattuna vuoteen 2018. Edistämisohjelma on osa kansallisen energia- ja ilmastostrategian toteuttamista.

Kaikkiaan kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelman toteuttaminen tukee mm. liikenteen päästöjen vähentämistä, aktiivisen liikkumisen lisäämistä ja kansanterveyden parantamista, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa liikenteessä sekä liikennejärjestelmän toimivuutta.

Kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelman toimeenpanoa ja seurantaa varten on perustettu, hallituskauden ajaksi, valtakunnallinen Suomi kävelee ja polkee -sidosryhmäfoorumi. Sidosryhmäfoorumin tavoitteena on sitouttaa eri toimijoita kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelman toteuttamiseen sekä jakaa tietoa ja hyviä käytäntöjä kävelyn ja pyöräilyn edistämisestä. Ensimmäinen sidosryhmäfoorumi pidettiin syyskuussa 2020 ja jatkossa tilaisuus on tarkoitus järjestää keväisin ja syksyisin.

Edistämisohjelman toimenpiteiden etenemisen seurannan lisäksi on suuri tarve vuosittaiselle seurantatiedolle kävelyn ja pyöräilyn kulkumuoto-osuuksien ja matkamäärien kehittymisen seuraamiseksi. Seuraava valtakunnallinen henkilöliikennetutkimus toteutetaan vuonna 2021 ja julkaistaan vuonna 2022. Tutkimus on toteutettu noin kuuden vuoden välein vuodesta 1974 alkaen.

Liikenne- ja viestintävirasto on edistänyt kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelman toteutusta vuonna 2020 valtionavustushankkeilla

Kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelman toteutukselle (momentti 31.10.31) on varattu vuoden 2020 osalta yhteensä 32 900 000 euron suuruinen rahoitus:

- Talousarvioesityksessä HE 29/2019 vp (7.10.2019) momentille 31.10.31 Eräät avustukset myönnettiin vuodelle 14 500 000 euroa kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen ja kuntien joukkoliikennehankkeisiin. Momentin mukaan määrärahaa saa käyttää valtionavustusten maksamiseen kunnille kävelyä ja pyöräilyä edistäviin infrahankkeisiin, muihin kävelyn ja pyöräilyn olosuhteita parantaviin hankkeisiin ja joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä parantaviin infrahankkeisiin sekä valtionavustusten maksamiseen kävelyä ja pyöräilyä edistäviin muihin hankkeisiin. Momentti on kolmevuotinen siirtomääräraha.
- Valtiovarainvaliokunnan mietinnön VaVM 20/2019 vp (12.12.2019) pohjalta momentille lisättiin pyöräilymatkailun edistämiseksi 300 000 euroa ja 100 000 euroa koulumatkapyöräilyn edistämiseen ns. Fiksusti kouluun -hankkeelle.
- Valtiovarainvaliokunnan mietinnön VaVM 13/2020 vp (24.6.2020) pohjalta momentille lisättiin 18 000 000 euroa kävelyä ja pyöräilyä edistävien hankkeiden lisärahoitukseen. Momentin määrärahoista myönnettävät valtionavustukset ovat kaikkien kuntien ja myös muiden kävelyä ja pyöräilyä edistävien toimijoiden haettavissa.

Kesällä 2020 avattiin momentin rahoituksella toteutettava, kunnille suunnattu **kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelman valtionavustushaku**, jonka hakuaika päättyi 30.9.2020. Tämä valtion ja kuntien yhteinen investointiohjelma on yksi kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelmassa esitetystä 31 toimenpiteestä, jonka hankkeilla parannetaan kävelyn ja pyöräilyn olosuhteita, sekä tuetaan laadukkaan ja turvallisen kävely- ja pyöräilyinfran rakentamista kaupunkien katuverkolla mukaan lukien liikenteen solmupisteet (mm. pyörien liityntäpysäköinti). Ehtona rahoitukselle on, että kuntien rahoitusosuus hankkeiden kustannuksista on vähintään 50 %.Investointiohjelmassa pyritään rahoittamaan eri tyyppisiä hankkeita eri puolilta Suomea.

Edellisvuosiin nähden investointiohjelman rahoitus on vuonna 2020 poikkeuksellisen suuri, yhteensä 31,5 miljoonaa euroa, kun aiempina vuosina 2018 ja 2019 avustusta on pystytty myöntämään vain 3,5 miljoonan euron verran (taulukko alla). Kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelmassa (2018) investointiohjelman valtion rahoitusosuudeksi

on kuitenkin esitetty 30 miljoonaa euroa vuosittain vuosina 2019-2023, joista vuosi 2020 on ensimmäinen, jonka aikana esitetty summa saavutetaan täysimääräisesti. Vuoden 2020 haussa hankehakemuksia saatiin noin 130 kappaletta, ja niissä haettiin valtionavustusta yhteensä noin 66,5 miljoonan euron arvosta. Hankehakemusten arviointi on parhaillaan käynnissä Liikenne- ja viestintävirastossa, ja niihin liittyvät avustuspäätökset pyritään tekemään loppuvuoden 2020 aikana.

	2018	2019	2020
Kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelman määrärahataso	**3 500 000 €**	**3 500 000 €**	**31 500 000 €**
Saapuneet hakemukset (kpl)	68	53	n. 130 (käsittely kesken)
Tehdyt myönteiset avustuspäätökset	15	12	käsittely kesken
Saapuneet hakemukset / haettu valtionavustus	17 896 354 €	18 505 310 €	n. 66 500 000 €

Syksyllä 2020 Liikenne- ja viestintävirasto toteuttaa ensimmäistä kertaa **kuntien ja seutujen kävelyn ja pyöräliikenteen edistämisohjelmia** koskevan valtionavustushaun. Valtionavustushaku on parhaillaan käynnissä ja päättyy 30.11.2020. Valtionavustusta tullaan jakamaan yhteensä noin 250 000 euroa, ja kuntien omarahoitusosuus hankkeista on vähintään 25 %. Kuntien ja seutujen kävelyn ja pyöräliikenteen edistämisohjelmat ovat merkittäviä poikkihallinnollisia toimenpiteiden määrittelyä ja toteutusta ohjaavia ohjelmia, joilla voidaan saada kävely- ja pyöräilymäärät paikallisesti kasvu-uralle. Valtionavustushaku tukee edistämisohjelmiaan työstävien kuntien osallistumista jatkossa myös investointiohjelman hakuun, jossa yhtenä kriteerinä on poliittisesti hyväksytty edistämisohjelma.

Vuoden 2020 aikana käynnistyi **pyörämatkailun edistämishanke**, jonka rahoittamisesta Liikenne- ja viestintävirasto teki valtionavustuspäätöksen 16.4.2020. Hanke tukee valtakunnalliseen Kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelmaan kirjattuja toimenpiteitä pyörämatkailun edistämisestä. Pyörämatkailukeskuksen perustaminen ja pyörämatkailun koordinointi Suomessa -hankkeelle (toteutus 6.4.2020-30.12.2021) myönnettiin yhteensä 200 000 euron rahoitus.

- Hankkeessa on tähän mennessä mm. perustettu pyörämatkailukeskus (sisältäen henkilökunnan rekrytoinnin), kerätty tietoa pyörämatkailun nykytilasta ja toimijoista Suomessa, rakennettu asiantuntijaverkostoa, osallistuttu Suomen EuroVelo 10 -reitin merkintään ja reittisuunnitteluun paneutuvaan työryhmään sekä haettu kansainvälisen EuroVelo-reitistön osalta Suomea halkovien reittien koordinoijaksi (hakemus European Cycling Federationilta).
- Hankkeen myöhemmässä vaiheessa keskitytään mm. pyörämatkailun markkinointiin ja brändin kehittämiseen, laaditaan verkkosivusto, jatketaan vuorovaikutusta mm. VR:n ja Matkahuollon kanssa, osallistutaan Suomea halkovien EuroVelo-reittien määrittelyyn sekä kehitetään pyörämatkailun vaikuttavuuteen liittyviä mittareita ja seurantaa.

Loput Valtiovarainvaliokunnan mietinnön VaVM 20/2019 vp (12.12.2019) mukaisesta pyörämatkailun edistämiseen tarkoitetusta määrärahasta (100 000 euroa) on suunniteltu käytettävän kunnille jaettavina valtionavustuksina vuoden 2021 aikana

EuroVelo-reittien ja muiden valtakunnallisten pyörämatkailureittien merkitsemiseen tieliikennelain mukaisilla opasteilla.

Vuonna 2020 käynnistyi myös valtakunnallinen koulumatkapyöräilyn edistämiseen keskittyvä **Fiksusti kouluun -hanke**. Liikenne- ja viestintävirasto myönsi hankkeelle 100 000 euron rahoituksen 16.4.2020 päivätyllä valtionavustuspäätöksellä. Hanke on vuoden mittainen ja valmistuu huhtikuussa 2021. Hankkeessa toteutettavat toimenpiteet ovat osa Kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelmaan kirjattuja toimenpiteitä koskien aktiivisen, kestävän ja turvallisen koulumatkaliikkumisen edistämistä. Fiksusti kouluun -hankkeessa parannetaan koulujen ja päiväkotien liikenneympäristön turvallisuutta, edistetään koulujen liikuntasuunnitelmia sekä laajennetaan Turvalliset ja sujuvat reitit kouluun -toimintamalli valtakunnalliseksi. Hanke on osa laajempaa Fiksusti kouluun -ohjelmaa, jonka toimenpiteistä Liikenne- ja viestintävirasto myönsi rahoitusta olosuhdetyölle, yhteistyön fasilitointiin, tietohubin rakentamiseen sekä verkottaja- ja viestintätehtäviin. Muilta osin Fiksusti kouluun -ohjelman toimenpiteitä rahoittavat Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus. Fiksusti kouluun -hankkeessa on tähän mennessä tehty mm. seuraavia toimenpiteitä:

- Olosuhdetyö: Kunta- ja koulupilottien käynnistäminen (pilottikoulukunnat Kalajoki, Kemi, Lappeenranta, Kangasala, Kuopio, Salo, Vantaa). Kouluilla tehty mm. olosuhdekartoitus ja kuntavierailu (eri hallintokuntien edustajia ja koulun rehtori/opettajat)
- Yhteistyön fasilitointi: Fiksusti kouluun -yhteistoiminnan käynnistäminen pilottikunnissa
- Tietohubi: Verkkopalvelun toteuttaminen sekä aktiivisen ja kestävän koulumatkaliikkumisen sisältöjen työstö
- Verkottaja ja viestijä: Viestinnän toimenpiteet ja sidosryhmäyhteistyön käynnistäminen

Kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelman toteutus ja jatko vuonna 2021: resurssien tarve ja riittävyys

Kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelman määräraha on käsittelyssä olevan talousarvioesityksen (TAE2021) mukaisesti 3,5 miljoonaa euroa, mikä käytännössä palauttaisi määrärahan vuosien 2018 ja 2019 mukaiselle tasolle, eli reiluun kymmenykseen sekä vuoden 2020 toteumasta että Kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelmassa (2018) jo pelkästään investointiohjelman osalta tavoitellusta vuotuisesta 30 miljoonan euron rahoitusosuudesta. Kuntien vuoden 2020 investointiohjelmassa hakema valtionavustus (yli 66 milj. euroa) osoittaa, että investointiohjelman valtionavustukselle on ollut jopa edistämisohjelman mukaisella summallakin enemmän kysyntää, kuin mitä avustusta on ollut jaettavissa. Vielä ei ainakaan ollut nähtävissä sitä, että Korona-tilanne olisi laskenut kuntien intoa investoida kävelyyn ja pyöräilyyn.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnön (VaVM 13/2020 vp 24.6.2020) mukaan vuoden 2021 talousarvioesitykseen on esitetty 25 milj. euron lisäystä kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen, joka merkitsisi yhdessä kuntien 50 % rahoituksen kanssa selkeää lisäpanostusta liikkumisen kestävyyteen ja päästöttömän liikenteen edistämiseen, sekä kävelyn ja pyöräilyn on merkittävien terveyshyötyjen kautta myös kansanterveyteen. Edistämisohjelman toteutuksen volyymi vuonna 2021 riippuu siis merkittävissä määrin tämän esityksen toteutumisesta.

Esimerkiksi vuosille 2021-2022 kohdentuessaan rahoitustason 25 miljoonan euron

lisäys mahdollistaisi merkittävien edistysaskeleiden ottamisen etenkin kunnille suunnatun investointiohjelman edistämisessä myös vuosina 2021 ja 2022. Liikenne- ja viestintävirasto on pyrkinyt osaltaan vastamaan lisäämällä resursseja kävelyyn – ja pyöräilyyn, mutta viraston nykyisen budjettirahoituksen turvin ei resursseja pysytä kasvattavaan ilman, että tehtävään osoitetaan lisää rahoitusta toimintamenoihin Liikenne- ja viestintävirastolle. Toimintamenojen kasvattaminen 1 henkilötyövuodella (130 000 €) mahdollistaisi hakemuksien käsittelyn ja päätöksenteon kohtuullisessa ajassa sekä hankkeiden seurannan sekä vaikutusten arvioinnin.

Saarimäki Jarkko
Ylijohtaja

Ansio Virpi
Erityisasiantuntija

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti. Liikenne- ja viestintävirasto (Traficom) 21.10.2020. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa sähköisiä allekirjoituksia tukevalla lukijaohjelmalla tai Traficomin kirjaamosta.